

**Аналіз впливу демографічних факторів на сучасні умови
функціонування закладів вищої освіти**

Аксьонова І.В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри статистики та економічного прогнозування

Харківського національного економічного університету

імені Семена Кузнеця

Стаття присвячена дослідженню впливу демографічних факторів на формування контингенту закладів вищої освіти (ЗВО). Проведено динамічний аналіз населення України, розглянуто його вікову структуру, виявлено тенденції в чисельності та структурі потенційних та фактичних абітурієнтів ЗВО з урахуванням демографічних факторів. Зроблено висновки щодо необхідності урахуванням демографічних тенденцій при формуванні сучасної стратегії розвитку університетів, яка пов'язана із розширенням рівня їх автономності.

Ключові слова: демографічні тенденції, демографічні фактори, потенційні абітурієнти, вища освіта, автономність, заклад вищої освіти

**Аксенова И. В. АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ ДЕМОГРАФИЧЕСКИХ
ФАКТОРОВ НА СОВРЕМЕННЫЕ УСЛОВИЯ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ
УЧРЕЖДЕНИЙ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Статья посвящена исследованию влияния демографических факторов на формирование контингента высших учебных заведений (ВУЗ). Проведен динамический анализ населения Украины, рассмотрена его возрастная структура, выявлены тенденции в численности и структуре потенциальных и фактических абитуриентов вузов с учетом демографических факторов. Сделаны

выводы о необходимости учета демографических тенденций при формировании современной стратегии развития университетов, которая связана с расширением уровня их автономности.

Ключевые слова: демографические тенденции, демографические факторы, потенциальные абитуриенты, высшее образование, автономность, высшее учебное заведение

Aksonova I. V. ANALYSIS OF THE DEMOGRAPHIC FACTORS INFLUENCE ON THE CURRENT CONDITIONS OF THE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS FUNCTIONING

The article is devoted to the study of the influence of demographic factors on the formation of the contingent of higher educational institutions. The dynamic analysis of the population of Ukraine is carried out, its age structure is considered, tendencies in the number and structure of potential and actual applicants of universities are revealed taking into account demographic factors. Conclusions have been made on the need to take into account demographic trends in the formation of a modern strategy for the development of universities, which is associated with the expansion of their level of autonomy.

Keywords: demographic trends, demographic factors, potential entrants, higher education, autonomy, higher education institution

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний тренд розвитку систем вищої освіти пов'язаний із розширенням автономії закладів вищої освіти (ЗВО) у відповідності із європейськими нормами, в результаті якої кожний ЗВО повинен мати свою стратегію розвитку, націлену на підвищення його конкурентоспроможності на національному та міжнародному рівнях, як серед абітурієнтів, так і серед роботодавців.

В сучасних умовах функціонування закладів вищої освіти в Україні та світі серед факторів, які обумовлюють та визначають ці умови, важливими є соціально-демографічні фактори, а саме, народжуваність, смертність населення,

вікова структура, міграційний рух загалом та трудова міграція серед молоді, зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування стратегії конкурентоспроможного розвитку ЗВО на ринку освітніх послуг неможливе без урахування різноманітних факторів, які обумовлюють цей розвиток. В сучасних умовах важливим фактором, що впливає на стан та розвиток вищої освіти, є демографічна ситуація в країні. Питанням впливу перебігу демографічних процесів на формування кількості потенційних абітурієнтів закладів вищої освіти присвячені праці таких науковців, як Раєвська О. В., Аксьонова І. В. [1], Пономаренко В. С. [2], Ветрова Т. А. [3], Заярна І. А. [4], Сафонова В. Є. [5], Петруня Ю. Є. [6], Підгорний А. З., Корольова Т. С. [7], Шевчук П. Є., Швидка Г. Ю. [8] та багатьох інших. В своїх дослідженнях вони основну увагу приділяють вивченню природного руху та відтворенню населення країни, факторам, що їх обумовлюють, впливу демографічної ситуації на економіку країни, зокрема, на формування контингенту ЗВО та молодіжного ринку праці.

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Проте, не дивлячись на розробленість даних досліджень, питання прогнозування потенційної чисельності абітурієнтів в умовах нестабільної демографічної ситуації потребують постійного вивчення. При формуванні сучасної стратегії розвитку університетів необхідно враховувати наслідки демографічного розвитку країни, які безпосередньо впливають на майбутню чисельність абітурієнтів ЗВО та їх випускників, а у майбутньому, на формування національного ринку праці.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є оцінка та аналіз стану й тенденцій демографічного розвитку населення країни як основи формування чисельності абітурієнтів ЗВО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Демографічна ситуація країни відображає її соціально-економічний стан, сформований як минулими, так і поточними суспільними процесами, які, в свою чергу, супроводжуються складними соціально-економічними перетвореннями, що негативно впливають на демографічну тенденцію. Тобто, демографічна ситуація змінюється під

впливом економічного розвитку, і одночасно сама впливає на економічне зростання.

Розглянемо основні тенденції та особливості розвитку демографічних процесів України та їх вплив на формування чисельності потенційних абітурієнтів ЗВО (табл.1). [9]

Таблиця 1

Динаміка основних демографічних показників України

Рік	Чисельність наявного населення на початок року, тис. осіб	Природний приріст (різниця між народженими та померлими), тис. осіб	Міграційний приріст (різниця між прибулими та вибулими), тис. осіб	Середня тривалість життя населення обох статей, років
1990	51838,5	27,6	78,3	70,42
1991	51944,4	-39,1	151,3	69,56
1992	52056,6	-100,3	287,8	68,97
1993	52244,1	-184,2	54,5	68,29
1994	52114,4	-243,1	-142,9	67,66
1995	51728,4	-299,7	-131,6	66,79
1996	51297,1	-309,5	-169,2	67,08
1997	50818,4	-311,6	-136,0	67,66
1998	50370,8	-300,7	-152,0	68,50
1999	49918,1	-350,0	-138,3	68,07
2000	49429,8	-373,0	-133,6	67,72
2001	48923,2	-369,5	-152,2	67,89
2002	48457,1	-364,2	-33,8	68,32
2003	48003,5	-356,8	-24,2	68,24
2004	47622,4	-334,0	-7,6	68,22
2005	47280,8	-355,9	4,6	67,96
2006	46929,5	-297,7	14,2	68,10
2007	46646,0	-290,2	16,8	68,25
2008	46372,7	-243,9	14,9	68,27
2009	46143,7	-194,2	13,4	69,29
2010	45962,9	-200,5	16,1	70,44
2011	45778,5	-162,0	17,1	71,02
2012	45633,6	-142,4	61,8	71,15
2013	45553,0	-158,7	31,9	71,37
2014	45426,2	-166,4**	22,6**	71,37***
2015	42929,3*	-183,0**	14,2**	71,38***
2016	42760,5*	-186,6**	10,6**	71,68***
2017	42584,5*	-210,1**	12,0**	-

* Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя

** Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

*** Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та даних по Донецькій і Луганській областях

Як видно з даних табл. 1, чисельність населення України постійно знижується. З кожним роком зменшення населення набуває все більших масштабів, і відбувається це в основному за рахунок природного скорочення чисельності населення (починаючи з 1993 року). Протягом 1991-2017 років природний приріст населення є від'ємним, що свідчить про постійне перевищення чисельності померлих над чисельністю народжених. Зниження народжуваності обумовлює зниження чисельності майбутніх абітурієнтів через 17 років. Виявлено, що загальне зменшення чисельності населення країни майже на 90% пояснюється тільки природним скороченням населення. В 2009 році українців вперше стало менше, ніж 46 млн. осіб, про що свідчать дані на початок 2010 року – 45,9 млн. осіб. За даними [9], за останні три роки (з 1.01.2015 р. по 1.01.2018 р.), чисельність населення України скоротилася більше, ніж на 0,5 млн. осіб.

Що стосується тривалості життя населення, то вона дуже низька і її незначне підвищення з 2010 року свідчить про поглиблення процесів старіння населення країни, а не про підвищення рівня життя. Старіння нації призводить до того, що нинішнім молодим людям у віці 20-30 років значну частину свого життя доведеться мати справу з постійно зростаючими податками, пов'язаними з соціальним забезпеченням та пенсійними відрахуваннями, а це, в свою чергу, підвищує рівень як освітньої, так і трудової міграції, коли молодь виїзжає за кордон навчатися й працювати одночасно, отримуючи при цьому більш високу заробітну плату й рівень життя відповідно. Зменшенню чисельності таких мігрантів через надання можливості одночасного навчання й працевлаштування в Україні може сприятиме розширення автономності ЗВО в частині академічної, фінансової, кадрової та організаційної складових, коли ЗВО буде мати більше прав у вирішенні питань щодо організації навчання (в тому числі, дуального), мобільності студентів й викладачів (як освітньої, так і трудової), фінансування даних заходів, організації співробітництва з роботодавцями (в сфері державно-приватного партнерства) та гарантованого працевлаштування своїх випускників тощо.

Сучасна структура населення країни – результат розміру та направленості дії складових відтворення населення протягом значного періоду у житті суспільства, тому демографічний склад населення та вплив структурних зрушень в ньому на формування як освітнього, так і трудового потенціалу країни потребує всебічного дослідження.

Особливості природного руху населення призвели до погіршення вікової структури населення країни, про що свідчать дані табл. 2. [9]

Таблиця 2

Динаміка вікової структури населення України, %

На початок року	Вікові групи населення		
	0-17 років	16-59 років	60 років і старше
1990	25,7	58,4	18,2
2002	21,3	60,2	21,3
2013	17,5	62,8	21,3
2014	17,6	62,5	21,5
2015*	17,7	61,9	21,7
2016*	17,8	61,5	22,0
2017*	17,9	61,0	22,4

* Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя

Як видно з даних табл. 2, характерною рисою періоду з 1990 по 2017 роки є поглиблення процесу постаріння населення, який визначається підвищенням частки осіб віком 60 років і вище в загальній чисельності населення. Як бачимо за 27 років вона зросла на 4,2%. Слід також відмітити, що, незважаючи на збільшення кількості дітей внаслідок підвищення народжуваності, число молоді у віці від 0 до 17 років продовжувала знижуватись з 1990 по 2013 рік внаслідок структурних чинників і лише у 2014 році почала зростати, але на невеликий відсоток (на 0,1% щорічно). При цьому бачимо, що частка осіб у віці 16-59 років підвищилась майже на 3%, що відбулося за рахунок входження в цю вікову групу народжених у 80-ті роки минулого століття.

З метою проведення подальшого аналізу тенденцій демографічного розвитку та їх впливу на формування потенційного контингенту ЗВО розглянемо вікову структуру населення України за період з дати останнього перепису населення по теперішній час, табл. 3 [9].

Динаміка розподілу постійного населення України за віковими групами

На початок року	Вікова група, тис. осіб				
	0-14	15-24	25-44	45-64	65 і старше
2002	7949,9	7381,2	13851,5	12079,8	6978,6
2003	7569,5	7457,8	13726,8	11875,5	7193,4
2004	7246,3	7478,6	13590,9	11757,0	7369,3
2005	6989,8	7455,7	13460,6	11687,2	7507,2
2006	6764,7	7366,7	13342,8	11707,8	7567,1
2007	6606,4	7266,8	13249,5	11739,9	7603,1
2008	6501,1	7103,1	13206,6	11874,8	7506,7
2009	6476,2	6829,9	13255,5	12084,4	7317,4
2010	6483,6	6541,1	13351,0	12238,0	7168,8
2011	6496,0	6252,4	13465,9	12418,6	6965,2
2012	6531,5	5923,9	13603,9	12465,4	6928,5
2013	6620,6	5637,3	13729,2	12480,2	6905,3
2014	6710,7	5336,3	13817,8	12452,0	6928,8
2015*	6449,2	4814,3	13152,6	11100,3	6675,8
2016*	6494,3	4563,9	13132,0	11631,4	6768,9
2017*	6535,5	4333,1	13080,2	11598,6	6867,5

* Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя

Динаміка наведених в табл. 3 даних щодо розподілу населення України за окремими віковими групами показує як змінюється чисельність молоді, яка буде вступати навчатися у ЗВО, чисельність трудових ресурсів країни та які тенденції притаманні формуванню ринку освітніх послуг й праці загалом. Як видно з табл. 3, спад народжуваності у 90-ті роки обумовив зниження чисельності населення у працездатному віці вікової групи 15-24 роки, яка також є й групою осіб, що можуть виступати потенційними абітурієнтами ЗВО як денної, так і заочної форм навчання. У той же час підвищується доля осіб, старше працездатного віку, а її незначне зниження, починаючи з 2011 року, пояснюється підвищенням чисельності дітей у віці 0-14 років в загальній чисельності населення країни.

В цілому спостерігається демографічне старіння населення країни, що відображається на співвідношенні працездатних вікових груп: в структурі населення працездатного віку з 2010 року підвищується доля осіб у віці старше

45 років (невелике зниження чисельності даної вікової групи у 2015-2017 роках пов'язано з тим, що розрахунки проводяться без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя). Тобто, поглиблюється процес старіння населення як «знизу», так і «зверху», що негативно впливає на показник кількості потенційних абітурієнтів ЗВО й економічно активного населення загалом.

У той же час бачимо, що до 2014 року відбувалося підвищення чисельності населення у віці 25-44 роки, яке складає основну частину потенційного економічно активного населення країни. За останні три роки у зв'язку із соціально-економічною та політичною ситуацією в країні чисельність осіб даної вікової категорії почала знижуватись. Це можна пояснити як неврахуванням осіб з АР Крим та м. Севастополя, так і еміграцією осіб даної вікової категорії за кордон у пошуках роботи та місця проживання. А в сучасних умовах формування національного ринку праці з урахуванням потреб роботодавців, саме ця вікова група населення потребує підвищеної уваги щодо її адаптації та перекваліфікації до умов та вимог вітчизняного ринку, саме на осіб цієї вікової групи націлена стратегічна мета освітянського ринку.

Виявлені особливості розвитку демографічної ситуації змінюють вікову структуру населення. Аналіз даних Державної служби статистики України [9] показав, що незважаючи на збільшення кількості дітей внаслідок підвищення народжуваності, число дітей у віці від 0 до 14 років продовжує знижуватись внаслідок структурних чинників і в цілому частка дітей на 1.01.2017 року порівняно з аналогічним періодом 2014 року скоротилась майже на 3%, а зниження долі дітей у майбутньому вплине на кількість потенційних абітурієнтів ЗВО.

Розглянемо тенденції у відтворенні населення країни. Як було виявлено, демографічна динаміка населення на сьогодні обумовлена природним приростом населення. В Україні динаміка як народжуваності, так і смертності характеризується періодами спаду та підйому, що підтверджується даними [9], рис. 1.

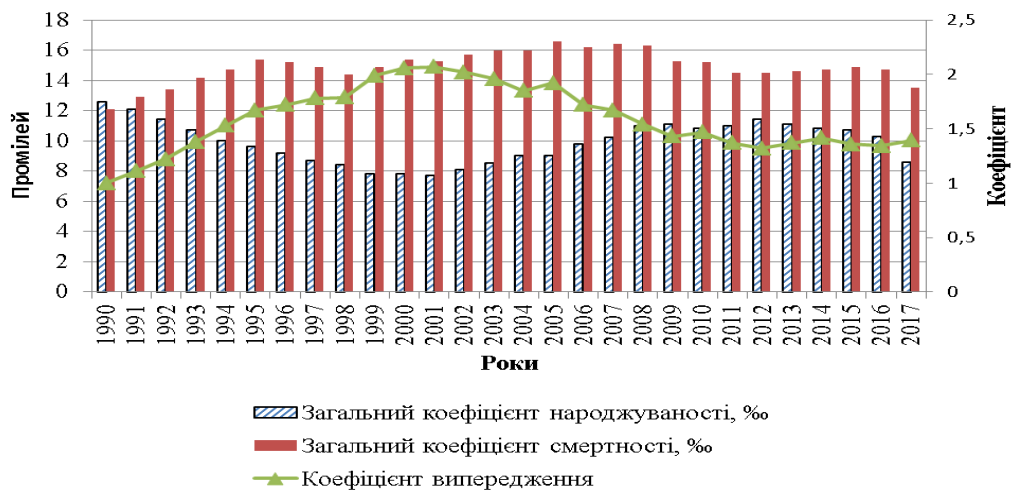

Рис.1. Динаміка та порівняння інтенсивності зміни загальних коефіцієнтів народжуваності та смертності населення України

Як видно з рис. 1, рівень народжуваності в Україні поступово почав скорочуватись, починаючи з 1990 року до 2001 року. Потім спостерігається його незначне підвищення до 2009 року, у якому рівень народжуваності знову досягнув значення 1992-1993 років (11,1‰). За 2014-2016 роки маємо стабільний рівень народжуваності на рівні 10-11‰. Згідно міжнародної оцінної шкали демографічних показників [10], рівень народжуваності в Україні можна оцінити як дуже низький (від 10 до 12‰). За останні 27 років загальний коефіцієнт народжуваності перевищив граничне значення 12‰ лише у 1990 році, але й такий рівень народжуваності, згідно шкали є низьким. До середнього рівня народжуваності, його необхідно підвищити на 5‰.

Що стосується смертності населення, то вона також має тенденцію до підвищення з 12,1‰ (середній рівень смертності) у 1990 році до 16,6‰ (високий рівень смертності) у 2005 році. Починаючи з 2005 року смертність почала знижуватись, але дуже повільними темпами і в 2012 році досягла 14,5‰, що характеризує середній рівень даного показника. Починаючи з 2013 року смертність почала зростати.

Якщо порівняти базисні темпи зміни смертності та народжуваності, то можна зробити висновок, що темп росту смертності населення країни

перевищував темп росту народжуваності, починаючи з 2000 року по 2005 рік майже в 2 рази. З 2006 року коефіцієнт випередження смертності над народжуваністю дещо знизився, але не на багато (перевищення все одно сягає від 34 до 42% за останні п'ять років).

З метою проведення подальшого аналізу тенденцій демографічного розвитку та їх впливу на формування сукупності потенційних абітурієнтів ЗВО, розглянемо динаміку чисельності осіб у віці 17 років залежно від демографічних факторів (народжуваність, смертність, міграція), табл. 4. [9]

В дослідженні обрано вікову категорію 17 років, оскільки особи у даному віці займають найбільшу питому вагу у чисельності тих, хто поступає до ЗВО після закінчення загальноосвітніх навчальних закладів. Поряд із 17-річними, мають право вступу і особи інших вікових категорій, але масовий потік абітурієнтів спостерігається саме у перший рік після закінчення школи.

Таблиця 4

**Динаміка чисельності потенційних та фактичних абітурієнтів ЗВО
з урахуванням демографічних факторів**

Рік	Чисельність народжених, тис. осіб	Прогнозна чисельність 17-річних осіб (потенційних абітурієнтів), отримана на основі пересування віку на 17 років, тис осіб	Фактична чисельність 17-річних осіб (потенційних абітурієнтів) з урахуванням демографічних факторів (смертність, міграція), тис. осіб	Зміна чисельності потенційних абітурієнтів ЗВО за рахунок впливу демографічних факторів, тис. осіб (+, -)
1	2	3	4	5
1990	657,2	-	732,6	-
1991	630,8	-	727,4	-
1992	596,8	-	733,6	-
1993	557,5	-	738,6	-
1994	521,6	-	701,1	-

Закінчення табл. 4

1	2	3	4	5
1995	492,9	-	711,9	-
1996	467,2	-	710,6	-
1997	442,6	-	737,3	-
1998	419,2	-	717,4	-
1999	389,2	-	738,1	-
2000	385,1	-	805,4	-
2001	376,5	-	792,6	-
2002	390,7	-	770,3	-
2003	408,6	-	791,6	-
2004	427,3	-	745,1	-
2005	426,1	-	719	-
2006	460,4	-	674,6	-
2007	472,7	657,2	643,3	-13,9
2008	510,6	630,8	611,5	-19,3
2009	512,5	596,8	569,8	-27,0
2010	497,7	557,5	528,7	-28,8
2011	502,6	521,6	498,9	-22,7
2012	520,7	492,9	481	-11,9
2013	503,7	467,2	462,7	-4,5
2014	465,9	442,6	408,1	-34,5
2015	411,8	419,2	390,9	-28,3
2016	397,0	389,2	366,7	-22,5
2017	363,9	385,1	366,3	-18,8

Як видно з табл. 4, фактична чисельність 17-річних осіб менша, ніж прогнозна чисельність, отримана шляхом пересування народжених з лагом в 17 років, що обумовлено впливом смертності населення й міграційних процесів. Отже, маємо, що тільки за рахунок демографічних факторів, кожен рік в ЗВО не вступають від 4,5 до 34,5 тис. осіб. Аналіз динаміки впливу даних факторів протягом 2007-2017 років показав, що має місце тенденція щодо скорочення можливої чисельності потенційних абітурієнтів, яка значно посилилася, починаючи з 2014 року. Це пояснюється тим, що потенційні абітурієнти, які вступали у ЗВО у 2014-2017 роках, народилися в 1997-2000 роки, коли спостерігалася найнижча народжуваність населення в країні. Крім того, у зв'язку із соціально-економічною та політичною ситуацією, яка склалася в країні наприкінці 2013 року, на чисельність можливих абітурієнтів значно

вплинули міграційні процеси, які стосуються як трудової, так і освітньої міграції.

Проведемо динамічний аналіз часток потенційних та фактичних абітурієнтів, учнів, що закінчили школу та осіб, вступивших до ЗВО, в загальній чисельності населення, табл. 5. [9]

Таблиця 5

Динаміка долі потенційних та фактичних абітурієнтів ЗВО в чисельності постійного населення країни

Роки	Доля потенційних абітурієнтів (народжені з лагом 17 років) в загальній чисельності населення, %	Доля фактично проживаючих 17-річних в загальній чисельності населення, %	Доля учнів, що закінчили школу (11-12 клас) в загальній чисельності населення, %	Доля поступивших у ЗВО в загальній чисельності населення, тис. осіб
2007	1,41	1,38	1,04	1,09
2008	1,37	1,32	1,01	1,06
2009	1,30	1,24	0,93	0,93
2010	1,22	1,15	0,85	0,81
2011	1,14	1,09	0,80	0,86
2012	1,08	1,06	0,47	0,69
2013	1,03	1,02	0,73	0,75
2014	0,98	0,90	0,67	0,77
2015	0,98	0,91	0,58	0,68
2016	0,91	0,86	0,54	0,61
2017	0,91	0,86	0,50	0,60

Як видно з табл. 5, з 2007 по 2017 роки спостерігається зниження долі потенційних абітурієнтів ЗВО в загальній чисельності населення, в ці роки спостерігається також і зниження долі поступивших до ЗВО, що ще раз підтверджує гіпотезу відносно того, що найбільшу питому вагу в чисельності абітурієнтів займають саме особи у віці 17 років, а також наявність зв'язку між демографічними змінами в чисельності та структурі населення та формуванням у майбутньому контингенту осіб, що будуть навчатися у ЗВО.

Дані табл. 5 вказують на те, що долі фактично проживаючих 17-річних осіб в чисельності постійного населення менше долей потенційних абітурієнтів

(народжених 17 років назад), що також свідчить про вплив демографічних процесів (смертності, міграції) на зниження числа осіб, які формують сукупність абітурієнтів ЗВО в сучасних умовах.

Порівняння інтенсивності зміни чисельності поступивших до ЗВО та чисельності потенційних абітурієнтів (тобто тих, хто народився 17 років назад) у вигляді розрахованих коефіцієнтів випередження (відставання) темпів зміни чисельності поступивших до ЗВО від темпів зміни чисельності 17-річних осіб (потенційних абітурієнтів) наведені на рис. 2.

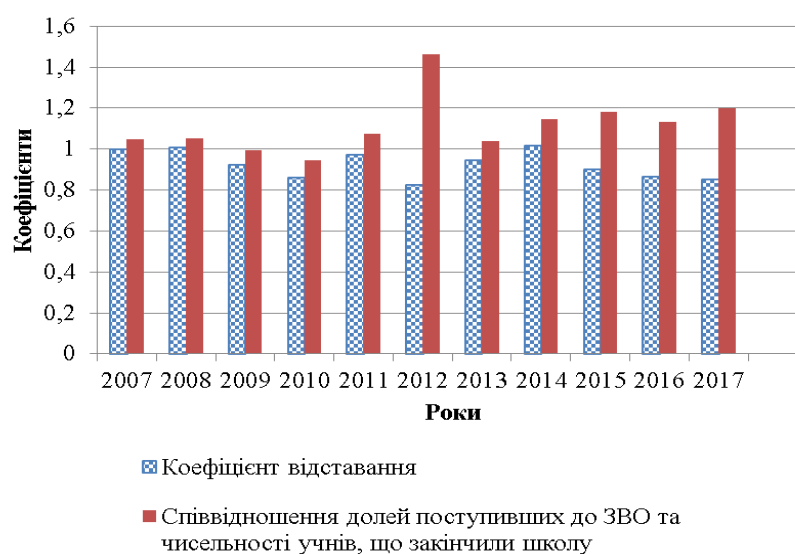

Рис. 2. Інтенсивність зміни та співвідношення показників потенційних та фактичних абітурієнтів ЗВО

Як видно з рис. 2, майже за всіма роками за період з 2007 по 2017 роки зниження чисельності потенційних абітурієнтів відбувається більш швидкими темпами порівняно зі зниженням числа поступивших у ЗВО (коефіцієнти відставання менше 1). Отже, негативна тенденція щодо швидкого зменшення чисельності абітурієнтів ЗВО пояснюється впливом низької народжуваності, а не зниженням привабливості вищої освіти. Зростаючий інтерес до вищої освіти підтверджує також і перевищення питомої ваги поступивших до ЗВО в загальній чисельності населення над питомою вагою учнів, що закінчили загальноосвітні заклади (рис. 2).

Усі проведені вище розрахунки дозволяють зробити загальний висновок, що демографічна ситуація в Україні створює реальну загрозу формуванню контингенту абітурієнтів ЗВО за рахунок негативних змін в народжуваності та відтворенні населення, трансформації вікової структури населення, зокрема, зростання питомої ваги осіб старших вікових груп. Все це ще раз підтверджує актуальність проведення дослідження впливу демографічних факторів на чисельність абітурієнтів ЗВО (а саме чисельність 17-річних, як було зазначено вище).

Висновки з цього дослідження. Проведений аналіз показав, що об'єктивними факторами, які впливають на формування контингенту ЗВО й обумовлюють конкуренцію між університетами як в національному, так і в міжнародному освітянському просторі, виступають тенденції розвитку демографічних процесів в країні. Для забезпечення конкурентоспроможного положення університету як на національному, так і на міжнародному ринках освітніх послуг, необхідно змінювати умови функціонування й розробляти стратегії розвитку ЗВО з урахуванням тенденцій демографічних змін в чисельності та структурі населення.

Перспективи подальших досліджень в даному напрямку пов'язані із аналізом впливу, в умовах демографічної кризи, міграційних процесів серед молоді на формування ринку освітніх послуг та ринку праці України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Раєвнева Е. В., Аксенова І. В. Прогнозирование количества абитуриентов вузов в зависимости от демографических изменений и привлекательности высшего образования. *Проблеми економіки*. 2015. №3. С. 322-335.
2. Концептуально-методичне та модельне забезпечення механізму управління державним замовленням у межах ВНЗ: монографія/ за ред. В. С. Пономаренка, О. В. Раєвневої О.В., В. Є. Єрмаченка. Харків: ФОП Лібуркіна Л.М., 2017. 444 с.

3. Ветрова Т.Я. Управление формированием контингента учреждений высшего профессионального образования в условиях демографического спада: влияние факторов внешней среды. *Современные проблемы науки и образования*. 2013. № 4. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=9923> (дата обращения: 03.07.2018).

4. Заярная И.А. Влияние демографических факторов на рост конкуренции между вузами. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer30/950.pdf> (дата обращения: 03.07.2018).

5. Сафонова В.Є. Прогнозні аспекти розвитку вищої освіти в умовах демографічної кризи в Україні. URL: file:///C:/Users/Irina/Desktop/Nvamu_ekon_2010_8_15.pdf (дата звернення: 03.07.2018).

6. Петруня Ю. Є. Середовище діяльності університетів в Україні та питання управління. *Економічна стратегія та політика реалізації європейського вектору розвитку України: концептуальні засади, виклики та протиріччя*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 25 травня 2018 р.). Київ: «Прінт Сервіс». 2018. С.178-181.

7. Підгорний А. З., Корольова Т. С. Проблеми формування контингенту абітурієнтів ВНЗ в умовах соціально-демографічної кризи. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2164/1/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%83%20%D0%B0%D0%B1%D1%96%D1%82%D1%83%D1%80%D1%96%D1%94%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D0%92%D0%9D%D0%97%20%D0%B2%20%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D>

1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B8.pdf (дата звернення: 03.07.2018).

8. Шевчук П. Є., Швидка Г. Ю. Прогноз рівня освіти населення України до 2050 р. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11681/08-Shevchuk.pdf?sequence=1> (дата звернення: 03.07.2018).

9. Сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 03.07.2018).

10. Міжнародна оцінна шкала основних демографічних показників. URL: <http://ubooks.com.ua/books/000186/inx50.php> (дата звернення: 03.07.2018).

REFERENCES:

1. Raevneva E. V., Aksenova I. V. (2015) Prognozirovanie kolichestva abiturientov vuzov v zavisimosti ot demograficheskikh izmeneniy i privlekatel'nosti vysshego obrazovaniya [Forecasting the number of university entrants depending on the demographic changes and attractiveness of higher education]. *Problemi ekonomiki*, 2015, no 3, pp.322-335.

2. Ponomarenko V. S., Raievnieceva O. V., Yermachenko V. Ye. (2017) *Kontseptualno-metodychne ta modelne zabezpechennia mekhanizmu upravlinnia derzhavnym zamovlenniam u mezhakh VNZ: monohrafiia* [Conceptually-methodical and model provision of the mechanism for managing government orders within the institution of higher education: a monograph]. Kharkiv: FOP Liburkina L.M. (in Ukrainian).

3. Vetrova T.Ya. (2013). Upravlenie formirovaniem kontingenta uchrezhdeniy vysshego professional'nogo obrazovaniya v usloviyakh demograficheskogo spada: vliyanie faktorov vneshney sredy [Management of the formation of a contingent of institutions of higher professional education in conditions of a demographic decline: the influence of environmental factors]. *Sovremennye problemy nauki i obrazovaniy*, 2013, no 4. Available at: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=9923> (accessed 03 July 2018).

4. Zayarnaya I.A. Vliyanie demograficheskikh faktorov na rost konkurentsii mezhdu vuzami [Influence of demographic factors on the growth of competition between universities]. Available at: <https://www.sworld.com.ua/konfer30/950.pdf> (accessed 03 July 2018).

5. Safonova V.Ye. (2010). Prohnozni aspekty rozvytku vyshchoi osvity v umovakh demohrafichnoi kryzy v Ukraini [Forecast aspects of the development of higher education in the conditions of the demographic crisis in Ukraine]. Available at: file:///C:/Users/Irina/Desktop/Nvamu_ekon_2010_8_15.pdf (accessed 03 July 2018).

6. Petrunia Yu. Ye. (2018). Seredovyshche diialnosti universytetiv v Ukraini ta pytannia upravlinnia [The environment of university activity in Ukraine and management issues]. Proceedings of the *Ekonomichna stratahii ta polityka realizatsii yevropeiskoho vektoru rozvytku Ukrainy: kontseptualni zasady, vyklyky ta protyrichchia: (Ukraine, Kiev, May 25, 2018)*. Kiev: Print Servis, pp. 178-181.

7. Pidhornyi A. Z., Korolova T. S. Problemy formuvannia kontynhentu abiturientiv VNZ v umovakh sotsialno-demohrafichnoi kryzy [Problems of forming contingent of entrants of higher educational institutions in the conditions of socio-demographic crisis]. Available at: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2164/1/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%83%20%D0%B0%D0%B1%D1%96%D1%82%D1%83%D1%80%D1%96%D1%94%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D0%92%D0%9D%D0%97%20%D0%B2%20%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B8.pdf> (accessed 03 July 2018).

8. Shevchuk P. Ye., Shvydka H. Yu. Prohnoz rivnia osvity naseleattia Ukrainy do 2050 r. [Forecast of the level of education of the population of Ukraine up to 2050]. Available at: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11681/08-Shevchyk.pdf?sequence=1> (accessed 03 July 2018).
9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2017). Sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [The site of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: www.ukrstat.gov.ua (accessed 03 July 2018).
10. Mizhnarodna otsinna shchkala osnovnykh demohrafichnykh pokaznykiv [International Assessment Scale for Key Demographic Indicators]. Available at: <http://ubooks.com.ua/books/000186/inx50.php> (accessed 03 July 2018).